

Kooperation frånvarande i modern ekonomisk teori

I flera branscher av vårt näringsliv finns kooperativa företag. Trots detta är undervisningen om kooperativt företagande mycket marginell vid de svenska universiteten. Det klara undantaget är SLUs ekonomiinstitution. Här genomförs varje år en kurs i kooperativ ekonomi, och så har det varit så länge som någon kan minnas – säkert mer än femtio år.

Dessutom är det många studenter, som skriver sina examensarbeten om Kooperation. Under årens lopp har det blivit åtminstone fler än etthundra uppsatser – förmodligen några hundra. Naturligt nog handlar vida merparten av stoffet om lantbrukskooperation och långt de flesta studenterna har undersökt svenska förhållanden.

FINSK STUDIE

En forskare i Vasa har ställt sig frågan varför kooperativ ekonomi är så styvmoderligt behandlad i universitetens undervisning. Han genomförde en undersökning av vad läroböckerna i ekonomi har sagt om Kooperation under perioden 1995–2005. I sin studie gick han igenom alla de böcker som har stått på kurslistorna vid Helsingfors universitet, som denne forskare har sin utbildning från.

Forskaren noterar en markant skillnad mellan de äldre kursböckerna och de från senare år, där gränsen går vid andra världskriget. Före kriget handlade två procent av böckernas innehåll om kooperativt företagande, men efter kriget hade siffran sjunkit till en promille. Böckerna från 1900-talets början byggde på institutionalistisk ekonomisk teori. Sådan utgår från verklighetens värld och har drag av att vara beskrivande. Kända institutionalistiska forskare var Gunnar Myrdal och hans kollegor vid Stockholms universitet vid den tiden. I dessa äldre böcker fanns kooperativ verksamhet i regel omnämnd, om än mycket kort.

VETENSKAPSTEORETISKT SKIFTE

Intressant är att läroboksförfattarna oftast nämnde arbetskooperation, alltså då företag ägs och drivs av anställda. Även kredit- och konsumentkooperation förekom ibland. Lantbrukskooperation nämndes någon enstaka gång men bara i förbigående.

Läromedlen ger dock ofta en skev och onyanserad bild av Kooperationen eftersom de är färgade av sin tids förhärskande ideologier. Det kan vara både skönmålade bilder och mindre positiva sådana. I början i 1900-talet var författarna till Helsingforsuniversitetets läroböcker genomgående européer och flera var finländare.

Efter andra världskriget fick alltså Kooperationen allt mindre utrymme i läroböckerna i ekonomi och oftast ingen plats alls. Hela ekonomiämnet ändrade karaktär. Den amerikanska litte-

raturen fick ett starkt grepp. Neoklassisk ekonomisk teori blev dominerande med sin tonvikt på matematik och sina försök att efterlikna naturvetenskap. Den neoklassiska ekonomiska teorin bygger också på förutsättningar om individuellt nyttomaximerande, medan sociala variabler är sällsynta. Det är inte enkelt att en sådan ram passa in att folk tillsammans är beredda att inordna sig ett gemensamt företagande.

NEGATIV BILD

I en enda lärobok efter kriget ägnas ett visst utrymme åt lantbrukskooperation, men då beskriver författaren de kooperativa företagen såsom karteller. Det kanske fanns ett visst fog för detta i USA några år efter krigsslutet, men texten gav inte studenterna någon objektiv uppfattning om lantbrukskooperation.

Artikelförfattaren försöker bilda sig en uppfattning om vad förändringen beror på. En tänkbar anledning kan vara att det kooperativa företagandet har gått kräftgång. Statistik över medlemsantal i kooperativa föreningar stödjer dock inte den uppfattningen. Det finns troligen cirka en halv miljard människor i världen med kooperativt medlemskap. Författaren visar att Kooperationen i Finland är mycket stark.

En annan förklaring kan vara att ekonomer har fått allt större betydelse för samhällsutvecklingen. Politikerna och massmedia lyssnar gärna när högt uppsatta ekonomer uttalar sig. Allmänheten tar till sig ekonomernas sina siffror, som ger intryck av ekonomi som en exakt vetenskap.

NY LITTERATUR SAKNAS

Den negativa utvecklingen för läromedel om Kooperation syns även i de fåtaliga läroböcker som handlar specifikt om lantbrukskooperation. På samma sätt som SLU-ekonomerna i många år forskat och undervisat om Kooperation har många amerikanska universitet gjort detta. På den stora amerikanska marknaden finns det underlag för läroböcker om lantbrukskooperation, men den senaste boken, *Cooperatives in Agriculture*, är från 1989. Den har därför blivit tämligen föråldrad. Det finns inga tecken på att någon ny bok ska vara på väg från den amerikanska universitetsvärlden.

Källa: Kalmi, Panu: The disappearance of cooperatives from economics textbooks. Cambridge Journal of Economics, 2007, nr. 31, s. 625-647.

Jerker Nilsson, Institutionen för ekonomi, SLU Uppsala

